

J. Bb.

"Mapas, planos y dibujos sobre
Venezuela existentes en el Archivo
General de Indias", T. 1-2, F. Morales
Padron, J. Llavador Mira, Sevilla
1964-1965 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 12/4, 847-848

1967

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bartolomé de Las Casas. K historii zawojowania Amieriki. Izdatielstwo „Nauka”, Moskwa 1966, ss. 226.

Studium o Las Casacie (1474—1566), uczestniku hiszpańskiej konkwisty i autorze dzieł stanowiących kapitalne źródło historyczne, jest rezultatem współpracy uczonych radzieckich z Instytutu Etnografii im. N. N. Mikłucho-Makłaja AN ZSRR z historykami Ameryki Łacińskiej: Kuby i Meksyku. Starają się oni wyczerpać istotne problemy związane z działalnością Las Casasa, z jego stanowiskiem w sprawie podboju Ameryki i traktowaniem Indian. Stąd poddają analizie zarówno jego życie i działalność, jego związki z wybitnymi osobistościami monarchii hiszpańskiej i hiszpańskiej konkwisty, jego dzieła i zawarte w nich poglądy, jak również panujące wówczas stosunki prawne, społeczne, polityczne i światopoglądowe.

Autorzy zdają sobie sprawę, że ocena Las Casasa jest jednocześnie oceną samej konkwisty, rozpatrywanej przez historyków w różny sposób: bądź jako bohaterski pochód kulturowy narodu hiszpańskiego, bądź jako brutalna pogoń za złotem, w której wyniku wyginęły całe narody i ich cywilizacje.

W przedstawionym gąszczu faktów i ocen ukazuje się Las Casas jako wielki humanista, odważny i konsekwentny bojownik o prawa ludzkie Indian, przeciwnik panujących wówczas metod ich podboju i eksploatacji. W swych dziełach: *Apologetycznej historii*, *Historii Indii* i *Krótkiej relacji* dał wstrząsający a zarazem wiarogodny obraz konkwisty, pełnej okrucieństw, grabieży i mordów.

Treść humanizmu Las Casasa — ukształtowanego oczywiście na miarę ówczesnych warunków historycznych — dobrze widoczna jest wtedy, gdy np. jego argumenty, iż podbój drogą pokojową jest nie tylko bardziej chrześcijański, ale i wygodniejszy, poparła hiszpańska korona, po to oczywiście, by uczynić Indian bezpośrednio własnymi wasalami, a nie wasalami zdobywców.

O wpływie Las Casasa w okresie mu współczesnym i później świadczy nie tylko przekład jego dzieł na inne języki, ale i bogata literatura polemiczno-krytyczna, nawiązująca do jego stanowiska.

Wpływ jego dzieł był długotrwały. Posługiwali się nimi nie tylko przeciwnicy Hiszpanii: Holendrzy, Anglicy, Francuzi w swej walce politycznej. W krajach protestanckich były one narzędziem walki z papistami — katolikami. Na początku XIX w. ruch narodowowyzwoleńczy w Ameryce wykorzystywał je przeciw metropolii hiszpańskiej, pod koniec zaś tego stulecia — Amerykanie wypierający Hiszpanów z resztek ich posiadłości na zachodniej półkuli.

J. Bb.

F. Morales Padron i J. Llavador Mira, *Mapas, planos y dibujos sobre Venezuela existentes en el Archivo General de Indias*. T. 1—2. Escuela de Estudios Hispano-Americanos de Sevilla, Sevilla 1964—1965, ss. 86+75 oraz liczne reprodukcje.

Dzięki położeniu poza zasięgiem wielkich kataklizmów wojennych, archiwa hiszpańskie i Ameryki Łacińskiej dochowały liczne dokumenty z okresu kolonizacji Ameryki Południowej i Środkowej. Publikacja niniejsza jest cennym katalogiem tych dokumentów, stanowiącym wartość źródłową dla historyków geografii i kartografii ze względu na najstarsze mapy Wenezueli (8), mapy prowincji (46) i miejscowości (41), a dla historyków geodezji, architektury i wojskowości ze względu na plany miast (55) i fortyfikacji (131).

Wartość katalogu zawierającego dokładny opis wymienionych w tytule dokumentów podnoszą indeksy: kartograficzny, chronologiczny oraz onomastyczny,

a także liczne ilustracje. Zestawiony w publikacji wykaz ok. 180 prac wydanych przez Escuela de Estudios Hispano-Americanos w Sewilli uwidoczniła fundamentalne pozycje dla historyków geografii i kartografii oraz dla amerykańistów.

J. Bb.

Stanisław Kochman, *Polsko-rosyjskie kontakty językowe w zakresie słownictwa w XVII wieku*. Zakład Naukowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław — Warszawa — Kraków 1967, ss. 162.

Historię badań zapożyczeń polskich do języka rosyjskiego zapoczątkowała praca N. Smirnowa *Zapadnije wlijanije na ruskij jazyk w Pietrowskiju epochu*, wydana w 1910 r. Następnie ukazało się jeszcze wiele prac, mimo to polskie elementy w języku rosyjskim należą do najmniej zbadanych grup systemu leksykalnego języka.

Praca S. Kochmana, wydana w serii *Prace Wydziału Języka i Literatury Opolskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, uzupełnia dotychczasową literaturę poświęconą temu zagadnieniu. Między innymi przedstawia klasyfikację przedmiotowo-semantyczną pożyczek polskich (idzie tu nie tylko o wyrazy rdzennie polskie, ale także takie, dla których język polski stanowi ogniwo pośrednie, co ma na celu ustalenie intensywności oddziaływania języka polskiego na poszczególne warstwy znaczeniowe zasobu wyrazowego języka rosyjskiego.

Autor cały zasób polonizmów występujących w piśmiennictwie rosyjskim XVII w. zgrupował w dwunastu rubrykach znaczeniowych, z których kilka zainteresować może historyków nauki i techniki.

I tak, wśród sporej grupy terminów z dziedziny wojskowości, jest kilkanaście dotyczących techniki wojskowej: *fortieca, fuzeja, karabin, kula, ładunok, moździera, muszkiet, poroch, puszka* i inne. Nazw zawodów przejętych z polszczyzny jest 10, np. *drukar, papiernik, slusar, stelmach*¹. Wśród polonizmów z zakresu kultury materialnej są np. terminy architektury i budownictwa (23 wyrazy, np. *gzymś, klepka, młyn, mur*), terminy komunikacji (16 wyrazów, np. *karieta, kolaska, kompas, kotwa, maszt, szkuta*), nazwy narzędzi i materiałów (16 wyrazów, np. *blacha, dratwa, lancuch, prasa, strychulec, tarczica, wanczos*) oraz inne, np. *akademija, drukarnja, mapa, pargamien, zegar*. Jest 17 nazw z zakresu metrologii, 15 nazw zoologicznych², 31 botanicznych, np. *figa, kasztan, piwonja, pomarancza, ryż, salata, tabaka*, 12 nazw minerałów, metali i substancji, np. *cyna, bursztyn, galuna, karbunkul, magnes, potasz, saletra, stal, żużel*, 31 nazw z zakresu medycyny (w tym anatomiczne) i farmaceutyki, np. *anatomija, anatomik, apopleksja, apoplektik, apteka, aptekar', biegunka, czaska, doktor, dryjakow, flegma, gagrena, kostka (u nogi), paralitik, paraliż, pigulka, podagra, puls, roża (choroba róża), trutizna, urina, zimnica*.

Z. Br.

Norman Dain, *Concepts of Insanity in the United States, 1789—1865*. Rutgers University Press, New Brunswick 1964, ss. XV + 304.

Autor pracy jest historykiem. Zagadnieniem historii psychiatrii w Stanach Zjednoczonych interesował się od dawna i z tego tematu uzyskał doktorat.

Choroby psychiczne przez bardzo długi czas wiązano raczej z zagadnieniami

¹ Autor nazwy te określa jako „nazwy zawodowe”. Lepiej jest mówić tutaj o „nazwach zawodów”, „nazwy zawodowe” bowiem to termin gramatyczny z zakresu słowotwórstwa (o co tutaj wcale nie chodzi).

² Ta liczba i wszystkie niżej wymienione nie obejmują wariantów; np. nazwa *gel* miała też postać *gil*, co liczone jest tutaj jeden raz.